

NARCIZAM

Jeremy Holmes

Uvod

Narcizam se začinje u zrcalu - od zrcalice majke, čije sjajno oko i pristupačan osmijeh odražavaju njezinu radost u djetetu, preko zavodljive ali klaustrofobicne "dvorane zrcala" pretjerano zaštitničkih roditelja ili suicidalnog pacijenta koji se ogleda u hladnom, bezivotnom zrcalu prazne kupaonice, do vodene površine koja razbija Narcisovu sliku u tisuću komadica čim je on pokuša zagrliti.

Svi smo fascinirani zrcalima. Ali koga i što vidimo kada se zagledamo u njih? Da li nas se ono što vidimo doima kao nešto tuđe - kao stranac kojeg jedva prepoznamo? Izgledamo li "u redu" - kažemo li sebi "spreman si" dok se pripremamo za zabavu? Divimo li se potajno onome što vidimo ili se pak skvrcimo u uzasu i gađenju, poput patuljka iz bajke koji prvi put vidi svoju nakaznost? Dotjerujemo li se pred zrcalom, nagnjemo li se unatrag, udvaramo li vlastitoj slici? Ili, poput Rembrandta, gledamo izravno u lice koje nam uzvraca pogled i trudimo se dokuciti tajne sebstva - sebstva koje je u isti mah tako blisko i tako tuđe?

Havelock Ellis, seksolog s kraja devetnaestog stoljeća, prvi je povezao klasičnog Narcisa s psihološkim poteškoćama tako što je homoseksualnost, koju se tada smatralo seksualnom perverzijom, vidio kao patologiju ljubavi prema sebi; muškarac voli drugog muškarca, ili žena ženu, kao odraz sebe a ne kao pretpostavljeno prikladnog pripadnika suprotnog spola. Stoga i Oksfordski rječnik engleskog jezika definira narcizam, riječ koju je skovao Wilhelm Naeke prikazujući Ellisovo djelo, kao "morbidnu ljubav prema sebi ili divljenje sebi". Uočimo nuzni atribut "morbidna" - ljubav prema sebi nije nuzno problematična, nego se općenito smatra obilježjem psihološkog zdravlja.

Pojam "narcizam" može se upotrebljavati na više različitih načina. U laičkom smislu on je gotovo istoznačan s usmjerenošću na sebe ili preokupiranošću sobom, i njime se prikladno opisuju oni koji često izgovaraju zamjenu "ja", oni čiji razgovor poprima oblik koji je jedna dugogodišnja supruga kroničnog narcisa nazvala "Radio Ja". Prema Charlesu Rycroftu, narcizam je varijanta solipsizma... tendencija da se sebe koristi kao referentnu točku oko koje se ustrojava iskustvo. U tom smislu, otkriva da nismo jedini kamencić na obali i da svijet nije stvoren samo radi nas uključuje gubitak narcizma.

U tome se krije implicitan vrijednosni sud o kojemu je psihoanaliza pokušala teoretizirati: biti usmjeren na sebe je normalno i prihvatljivo za mlade, ali ako sebičnost opstane i u odrasloj dobi, ona znači neprilagođenost i osuđuje se. Pritom se briga za druge i altruizam suprotstavljaju nesposobnosti ili odbijanju da se svijet vidi s bilo kojeg gledišta osim svoga vlastitog, uz posljednju gušenja tuđih osjećaja.

Idejom narcizma služili su se autori poput Christophera Lascha kako bi sociološki opisali sklop stajališta obilježenih krajnjim individualizmom, nedostatkom zanimanja za prošlost ili budućnost, nepoštovanjem prema drugima, zaokupljenošću osobnim odnosima nauštrb političke aktivnosti i nebrigom za društvenu koheziju. Tako opisani ljudi mogli bi (ne bez malo puritanske zavisti) biti "ja-generacija" današnje mlade utjecajne srednje klase, ili dekadentni hedonisti iz europske srednje klase u doba fin de sièclea koje je tako lijepo opisao Oscar Wilde (o kojemu ćemo još govoriti). Kolektivni ili grupni narcizam u osnovi je tako različitih pojava kao što su osjećaj rasne superiornosti te razni kultovi i mesijanska okupljanja

u kojima se individualni narcizam može ili legitimizirati ili utopiti u posvećenosti karizmatičkom vođi.

Psihoanalitička poimanja narcizma svrstavaju ga u tri kategorije: libidinalni narcizam, destruktivni narcizam i zdravi narcizam. Sigmund Freud smatrao je "primarni narcizam" normalnim razvojnim stupnjem u kojemu dijete blazeno misli samo o sebi. Taj stupanj prethodi objektivnim odnosima, sposobnosti da uspostavimo odnos s drugima - "investiramo libido" u njih. Freud je vjerovao da su ljudi koji pate od paranoje i shizofrenije, a u nekoj mjeri i od hipohondrijskih bolesti, u stanju nekim gubitkom prouzročene regresije na "sekundarni" narcistički stupanj u kojemu je "libido" (ovdje shvaćen kao svojevrsan psihicki fluid) povučen iz vanjskog svijeta i reinvestiran u njih same i njihovo

vlastito tijelo. Ronald Britton naziva to stanje psihickog povlacenja u sebe "libidinalnim narcizmom". Suprotno tome, Karl Abraham, a poslije i kleinovska škola (posebice Herbert Rosenfeld i Otto Kernberg), isticu destruktivne aspekte narcizma, kada narcis patološki zavidi, mrzi i aktivno zeli uništiti objekt, naime drugoga. Samo sebstvo smije postojati. Herbert Rosenfeld služi se jakom metaforom "mafije" koja je preuzela um i okrutno ne dopušta nikakav vanjski odnos. Taj trijumfalni "debelokozni" narcizam suprotstavljen je libidnom "mimozastom" narcizmu, koji je više obrambene nego destruktivne naravi.

Treci psihoanaliticki pristup narcizmu povezuje se sa školom psihologije sebstva Heinza Kohuta. Kohut je smatrao da narcizam, tj. ljubav prema sebi, i objektna ljubav ne tvore kontinuum, nego su to dva odvojena razvojna smjera koji traju cijeli zivot, sa svojim posebnim obilježjima i patologijom. Istaknuo je zdrav aspekt narcizma i tvrdio je da roditeljsko obozavanje djece, dječja uzbuđenost sobom i svijetom, te "normalne" nade, teznje, ambicije i ideali pripadaju sferi pozitivnog narcizma. Prema tom modelu, kako razvoj napreduje, narcizam se ne zamjenjuje objektnom ljubavlju nego se ublazava postupnim gubljenjem iluzija, tako da i u zrelosti narcizam leži u osnovi samopoštovanja i realističnih ciljeva. "Sekundarni narcizam" i nesposobnost napredovanja na putu umjerene ljubavi prema sebi potječu od "narcistickih rana", koje cesto nastaju roditeljskim zanemarivanjem ili zlostavljanjem. Pritom, budući da im nedostaje vanjsko vrednovanje njihova narcizma ("Mi te ne smatramo vrijednim ljubavi"), pojedinci se vraćaju na stupanj ljubavi prema sebi, kako bi ocuvali barem malo nade i motivacije.

Mnoga od tih psihoanalitickih poimanja obilježje su psihijatrijskog shvacanja narcizma u Kembergovu pojmu "narcistickog poremećaja licnosti", u kojemu je pacijent usmjeren prema sebi i zahtjevan, precjenjuje svoje sposobnosti i svoju posebnost, zavidan je, iskorištava druge i zanemaruje tuđe osjecaje - ali ispod toga bombasticnog isticanja vlastite vaznosti pacijent je cesto duboko deprimiran i trpi od jakog osjecaja praznine. Kao što ćemo vidjeti, pomoc takvim pojedincima velik je izazov za psihoterapiju.

Klinicke manifestacije narcizma

U ovom odjeljku razmotrit ću aspekte narcizma kako se pojavljuju u psihoanalitickoj situaciji, a dijelim ih, donekle umjetno, na "potreban narcizam", svakodnevni "klinicki narcizam" i "ušanceni narcizam".

Najocitiji primjer potrebnog narcizma može se vidjeti u normalnoj roditeljskoj fascinaciji i ponosu na svoju djecu, što je, kako ćemo vidjeti, preduvjet da bi djeca razvila dobro samopoštovanje. Freud je to rekao ovako:

Roditeljska ljubav, koja je tako dirljiva i zapravo tako djetinjasta, nije ništa drugo nego ponovno rođeni roditeljski narcizam koji, pretvoren u objektnu ljubav, nepogrešivo otkriva svoju prijašnju prirodu.

Naravno, većina roditelja uspijeva realizmom ublaziti narcisticko ulaganje. Oni uspijevaju vidjeti svoje potomstvo kao posebna bica, s vlastitim projektima, čija svrha nije samo da ispune nade i ambicije roditelja. Isto tako, kao što istice Neville Symmington, djelotvorno roditeljstvo uključuje veliku žrtvu narcizma, ostavljanje postrani vlastite usmjerenosti na sebe kako bismo se usredotocili na dijete i omogućili mu da nađe vlastitog partnera.

Ne postoje i pojedinci koji ne mogu a da ne govore o svojoj djeci, posebno ako su uspješna, čime izazivaju određenu zavist i zamor slušatelja. Slično tome, oni čija se konverzacija sastoji uglavnom od isticanja vlastitih postignuća, bogatstva i poznanstava s važnim i utjecajnim ljudima, cesto time kompenziraju osjecaje beznacajnosti i manje vrijednosti. Njihove recenice pune su imenica "ja" i "moje"; primarna im je potreba da budu u središtu pozornice, ali vrlo malo se zanimaju za zivot i reakcije svoga slušateljstva. Mogu biti zabavni i fascinantni, ali katkad su nepodnošljivo dosadni. Ne oni mogu izazivati i zavist, jer većina nas ima ostatke narcizma koje smo potisnuli u procesu razvoja, ali nikada ih nismo odbacili, nego samo djelomicno nadišli u korist opipljivijih zadovoljstava objektnih odnosa. Bogati i slavni, uz pomoc svojih reklamnih strojeva, nude nuzne ikone na koje projiciramo svoje narcisticke nade i zudnje. "Narcisticki balon" sa svojim svjetlucavim odrazima izazovno nam lebdi nad glavom, a kada pukne, njegov putnik ostaje gol i sazaljivo ranjiv.

Terapeutove reakcije na klijenta neprocjenjiv su pokazatelj prisutnosti narcistickih pojava. Cesto se javlja osjecaj nedostatka stvarnoga kontakta ili dijaloga s klijentom, koji se na površini može slagati s

terapeutovim komentarima, ali se tupim i tromim pogledom vratiti svojim preokupacijama a da ne pokaze da su terapeutove riječi imale ikakav utjecaj na njega. Terapeut može osjećati dosadu, isključenost, ljutnju ili nametanje (kao da se terapija odvija zbog njega, a ne zbog klijenta), a može mu biti čak i zavidan, jer se klijentov život doima toliko živopisnijim i uzbudljivijim od njegova vlastitog.

Jedna od zavodljivijih manifestacija narcizma javlja se kod klijenata koji idealiziraju i precjenjuju terapiju i svog terapeuta. Inzistiraju na tome da ih liječi vrhunski stručnjak, najbolji koji postoji: ništa manje od toga neće biti dovoljno dobro. Terapeut postaje spasitelj, obdaren posebnim mocima koje kompenziraju pacijentove osjećaje običnosti i beznacajnosti. Jedna terapeutkinja, dobro poznata po svojim izvrsnim stručnim knjigama, odlučila je da neće raditi s klijentima koji joj se obraćaju nakon čitanja njezinih djela: zaključila je da oni uvijek u nju projiciraju jake narcističke težnje koje se često odupiru analizi i ona ih nužno razočara jer se ne može mjeriti s idealom "savršenog terapeuta" koji joj oni nametnu.

Sada možemo razmotriti neka karakteristična obilježja ozbiljnijeg narcizma. U članku objavljenom 1922. Karl Abraham posvetio se "negativnom narcizmu", u kojemu pacijenti, što je paradoksalno, nisu tako nepopravljivo zadovoljni sobom nego su neprekidno u stanju tjeskobna nezadovoljstva. Narcizam negativnih narcisa sastoji se u tome što su oni jednako tako zaokupljeni sobom kao i njihovi veličanstveni rođaci, ali zarobljeni su u mržnji prema sebi, a ne u ljubavi. Abraham navodi Djecaštvo i mladost Lava Tolstoja:

'Često sam se ogledao u zrcalu, od kojeg sam se uvijek okretao s teškim osjećajem depresije, pa čak i gađenja. Bio sam uvjeren da je moj vanjski izgled neugodan, a nisam se mogao utješiti ni uobičajenom utjehom u tim slučajevima - nisam mogao reći da je moje lice izrazajno, inteligentno ni uočljivo.'

Freud je zapazio "negativnu terapijsku reakciju" u kojoj pacijentima postaje sve gore kada im se ponudi prikladna interpretacija njihove patnje, što je izraz negativnog narcizma. U tih pacijenata "idealno ja" je tako udaljeno od "stvarnoga ja" da se težnja prema njemu doima uzaludnom - ideal je predaleko da bi o njemu uopće moglo razmišljati. Budući da pacijenta može zadovoljiti samo savršenstvo, on se odupire svakom pokušaju promjene - smanjivanja jaza između stvarnog i željenog položaja - kako bi očuvao status quo i relativnu udobnost. Ljudi se često boje promjene i drže se onoga što već imaju, ma kako to bilo nezadovoljavajuće: patnja može biti perverzno zadovoljstvo ako je bliska. Izvori tog negativnog narcizma često se nalaze u strogom nad-ja koje se internaliziralo na temelju roditeljskih ograničenja. Jedna pacijentica opisala je kako se jednoga dana vratila iz škole, oduševljena time što je postigla 99 od 100 bodova na testu iz matematike, a otac ju je oštro prekorio zato što nije osvojila svih 100 bodova!

U toj libidinalnoj perspektivi, Freud je shvatio narcizam kao stanicu na putu od autoerotizma do objektnih odnosa. Nesvjesne seksualne i masturbacijske fantazme narcističkih pacijenata (za razliku od njihovih svjesnih fantazija) važni su ključevi njihove patologije. Muškarci mogu biti zaokupljeni penisom, bilo svojim ili tuđim. Narcis katkad odustaje od nade u uzajamnost u odnosima i oslanja se na moc i uvjeravanje kako bi stekao pristup objektima, pristup koji daje osjećaj sigurnosti i zadovoljstva. Česte su i sadomazohisticke fantazme. U ženskom narcizmu katkad se idealizira cijelo tijelo, uz užas i očaj kad se pojave znakovi nesavršenstva. Fantazije o vođenju ljubavi s bogatim i slavним muškarcima na egzotičnim mjestima vjerojatno su bezopasan izraz normalnog ženskog narcizma, ali neke žene doista su podložne moćnim muškarcima i ostaju u takvom stanju bez obzira na to koliko pate zbog toga. One koje se osjećaju bespomoćnim i praznim, te se osjećaju kao objekti koje treba iskoristiti, moraju zadovoljiti svoje narcističke potrebe kako najbolje znaju i umiju. Grandiozne fantazme normalan su aspekt adolescentnog narcizma, ali mogu opstati i u odrasloj dobi, premda u dobro prikrivenom obliku. Klijenti rijetko govore o takvim stvarima sve dok se ne uvjere da mogu u potpunosti vjerovati terapeutu, a čak i tada često to čine uz mnogo neugode i oklijevanja. Takve misli duboko su prožete stidom, koji Phil Mollon i mnogi drugi smatraju glavnim "narcističkim afektom". Pacijent može sanjariti da je slavan pop-pjevač, nogometaš, umjetnik, znanstvenik ili političar, ili da je nezamislivo bogat i moćan. Za narcisa je posebno zavodljiva mogućnost umjetničkog uspjeha, zbog društvene konstrukcije genija. Pojam "genija" izrazava srž narcizma - onaj kojega su dotaknuli bogovi i koji bez napora može postizati velike stvari.

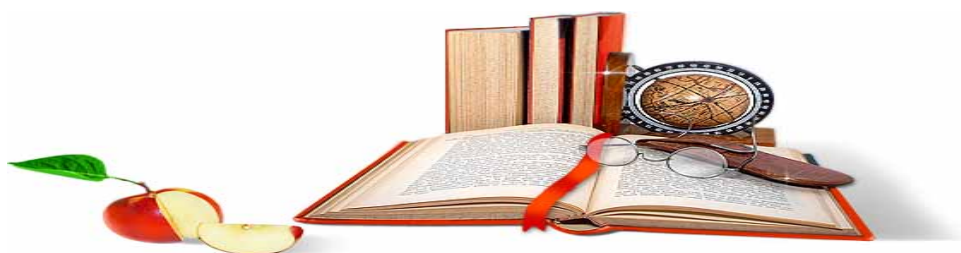
---- OSTATAK TEKSTA NIJE PRIKAZAN. CEO RAD MOŽETE
PREUZETI NA SAJTU WWW.MATURSKI.NET ----

[BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI TEKST](http://WWW.SEMINARSKIRAD.ORG)

RAZMENA LINKOVA - RAZMENA RADOVA

RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJALI.

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG
WWW.MAGISTARSKI.COM
WWW.MATURSKIRADOVI.NET

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA

maturskiradovi.net@gmail.com